

ANÀLISI DE LES ASSOCIACIONS DE GENT GRAN A LES ILLES BALEARS

Anàlisi de les associacions de gent gran a les Illes Balears

Josep Lluís Riera Moll

Resum

Aquest article és una aproximació a les associacions de persones grans, atesa l'expansió que aquestes han tingut els darrers anys.

Aquestes associacions comencen a sorgir amb la millora de les condicions de vida i l'allargament de l'esperança de vida de la població. Surten per pròpia iniciativa de les persones grans i moltes han establert amb el temps forts lligams amb diferents administracions.

Cal dir que, a les Illes Balears, les persones grans són un col·lectiu prou nombrós que, segons la revisió del padró de 2008, s'eleva a unes 145.680 persones, el 13,57% de persones de més de seixanta-cinc anys. Mallorca acull 118.681 persones, mentre que Menorca en té 12.437; Eivissa, 11.160 i Formentera, 1.160.

Tot i ser un col·lectiu que ha crescut en 4.626 persones, amb referència al padró de l'any anterior, disminueix en percentatge global quant a població.

Les associacions són les entitats més utilitzades per les persones grans i, dintre d'aquestes, el que podem denominar llars o clubs per a persones grans, de gent gran o de tercera edat, que dia 1 de gener de 2009 ja eren 278, sense deixar de banda la resta d'associacions i fundacions que també existeixen per a aquests col·lectius.

Resumen

Este artículo es una aproximación a las asociaciones de personas mayores considerando la expansión que éstas han tenido en los últimos años.

Hay que decir que en las Islas Baleares las personas mayores son un colectivo bastante numeroso que, según la revisión del padrón de 2008, se eleva a unas 145.680 personas, el 13.57% de personas de más de 65 años. Mallorca acoge a 118.681 personas, mientras que Menorca a 12.437, Ibiza a 11.160 i Formentera a 1.160.

A pesar de ser un colectivo que ha crecido con 4.626 personas en referencia al padrón del año anterior, disminuye en porcentaje global en cuanto a población.

Las asociaciones son las entidades más utilizadas por las personas mayores y, dentro de estas lo que podemos llamar hogares o clubs para personas mayores, de gente mayor o de la tercera edad, que a día 1 de enero de 2009 ya eran 278, sin dejar de lado el resto de asociaciones y fundaciones que también existen para y con estos colectivos.

---

1. Què impulsa les persones grans a crear associacions

De tota la informació rebuda, tant dels col·lectius de persones grans com d'algunes publicacions existents, hom pot deduir que el col·lectiu de persones grans ha perfilat els reptes de futur amb vista a millorar els drets que haurien de tenir com a col·lectiu de persones i a definir els seus rols.

Pere Barceló, al seu llibre *Qui ha dit que som vell?*, ho descriu com si fos una revolució que tot just acaba de començar. Les persones grans de cada cop generen més notícies i no solament negatives. L'autor creu que, de mica en mica, es tracta d'aconseguir retornar a les persones grans la importància que tenen, aprofitar la seva saviesa.

És cert que, si miram enrere, s'han aconseguit molt avenços, com el tema de les pensions segons les cotitzacions de cada persona, ofertes de serveis socials, pensions no contributives, etc.

Ara bé, com es demana Pere Barceló, al seu llibre *Volem viure: «Tots aquests avantatges aconseguits fins ara no són la substitució d'alguns drets socials que abans fruïen els padrins i les padrines de les famílies extenses, on fills, filles, gendres i nores, juntament amb els seus descendents, acceptaven la saviesa, l'experiència, l'autoritat i el patrimoni d'aquell que havia obert camí a tota una nissaga llarga i normalment nombrosa de descendents i nouvinguts per matrimonis i aparellaments?».*

A més de llocs, diguem-ne de reivindicació, i de canvi d'un model de «jubilats i pensionistes» a un model de «persones grans», segons Francisco Ferrer, president de la Federació d'Associacions de Jubilats i Pensionistes, les associacions han vist els darrers anys que s'ampliava la seva oferta, no solament d'esbarjo sinó també formativa. Sobretot, aquest fenomen ha succeït més als denominats clubs o llars. Han passat de ser centres on passar el temps a centres on continuar formant-se.

També l'heterogeneïtat de les persones que s'acosten a les diferents associacions ha fet que l'oferta canviàs.

I segurament canviarà més en un futur no gaire llunyà.

2. Diferències entre serveis i associacions

A les Illes Balears hi ha un total, dia u de gener de 2009, de 338 entitats (associacions, fundacions, llars, clubs, etc.) per a persones grans, que conviuen amb altres serveis que ofereixen tant les administracions com les entitats de particulars.

Actualment, el tema de serveis està molt mesclat, perquè tothom ofereix serveis per a persones grans (la iniciativa pública, la privada i fins i tot les associacions mateixes s'han convertit en molts de casos en entitats prestadores de serveis).

A més dels serveis que presten les associacions, es donen moltes vegades els mateixos serveis a residències, centres de dia i a diferents empreses que simplement entre tots milloren el ventall de possibilitats que s'ofereixen a les persones grans.

Sobretot es tracta de serveis d'oci, culturals, educatius, informatius sobre prestacions socials i de prevenció de la salut.

Caldrà distingir, doncs, entre els diferents serveis que s'ofereixen.

En el nostre cas, per a l'estudi del moviment associatiu, s'han tingut en compte sobretot les ofertes associatives en què les persones grans poden ser directament protagonistes, no solament pels serveis de què són usuàries, sinó també perquè les associacions els donen veu i vot i l'oportunitat de dissenyar ells mateixos la manera en què volen que sigui i les coses que volen que faci la seva associació. Vet aquí la gran diferència entre uns i altres.

A les associacions es fomenta la participació mitjançant activitats de lleure, educatives i, a més, afavoreixen la relació social entre els individus que en formen part.

És important que les persones grans, igual que succeeix en altres col·lectius, siguin protagonistes de les seves pròpies actuacions i decisions i per a això no hi ha res millor que pertànyer a alguna de les associacions existents.

3. Diferents denominacions per a una mateixa finalitat

És curiós observar les diferents denominacions que hom dona a les associacions que s'han creat. Tan sols disset entitats del total d'associacions no duen al seu nom cap referència específica al col·lectiu de persones grans ni altres paraules semblants.

També cal dir que algunes entitats mesclen diferents noms, com per exemple, persones majors i tercera edat i, a més, un total de setze entitats han afegit la paraula «amics» per donar a entendre que no hi ha una limitació d'edat en els socis. Cal dir que aquestes paraules, com amics o familiars (que també surt, encara que molt poc), són utilitzades sobretot en les associacions en què existeix una limitació de l'edat dels socis, moltes vegades marcada per les administracions a les seves convocatòries de subvencions. No la trobam a les associacions que admeten persones de qualsevol edat, tot i que una gran majoria dels seus integrants siguin persones grans. Així succeeix, per exemple, a associacions com la del Foment de la Cultura de Muro, el Club Horizonte o l'Associació d'Antics Escoltes.

La paraula més utilitzada és «persones majors», que s'utilitza un total de cent deu vegades: cent vegades a Mallorca i deu a Eivissa. A les illes de Menorca i Formentera aquesta denominació no apareix cap vegada.

Taula 1 | *Denominacions de les associacions de persones grans*

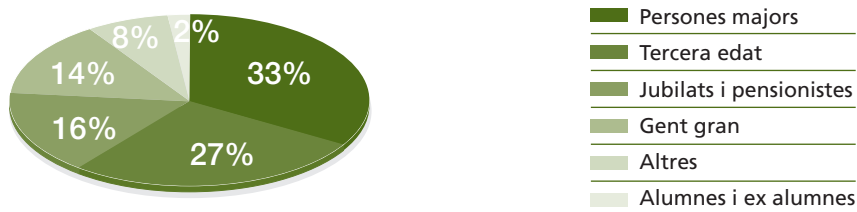
	TOTALS	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Persones majors	110	100	0	10	0
Gent gran	46	44	1	1	0
Tercera edat	88	82	2	4	0
Jubilats i pensionistes	52	39	9	2	2
Alumnes i exalumnes	6	5		1	0
Altres	25	23	1		1

A continuació, trobam l'expressió «tercera edat», amb vuitanta-vuit entrades en total: vuitanta-dues vegades a Mallorca, dues a Menorca i quatre a Eivissa.

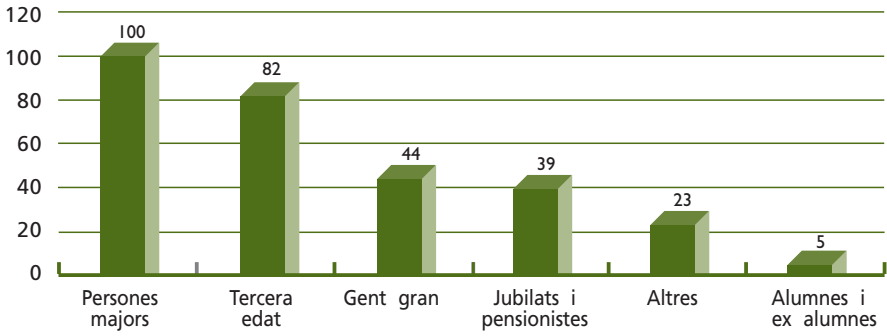
La segueix l'expressió «jubilats i pensionistes», amb cinquanta-dues entrades: trenta-nou a Mallorca, nou a Menorca, dues a Eivissa i dues a Formentera. Aquesta paraula, com es pot veure, és l'única que s'utilitza a totes les illes i, a més, coincideix sobretot amb les associacions creades els anys vuitanta. També és la que més utilitzen les associacions amb lligams a institucions o empreses, com per exemple l'Associació d'Empleats i Jubilats del Banc Central Hispano, l'Associació de Jubilats del Cos Nacional de Policia o la Germandat de Mestres Jubilats. Els darrers anys aquesta paraula sembla que ha caigut en desús i quasi no s'ha utilitzat a les noves associacions.

Finalment, una expressió també molt utilitzada és «gent gran». En total, apareix quaranta-sis vegades. A Mallorca l'utilitzen quaranta-quatre associacions; a Menorca, una; a Eivissa, una altra, i cap a Formentera. Aquesta paraula sembla molt lligada a unes associacions molt concretes derivades d'uns programes específics d'una administració.

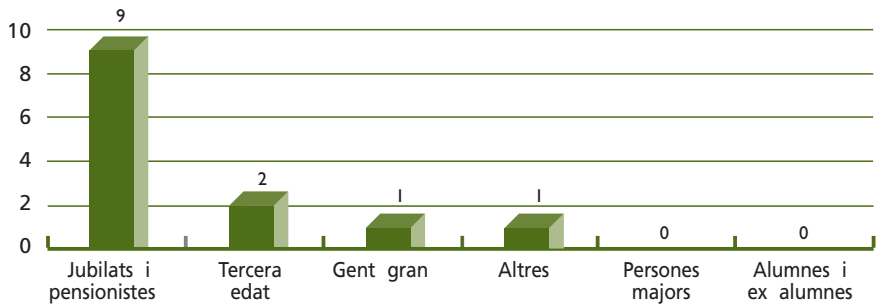
Gràfic 1 | *Denominacions a les Illes*

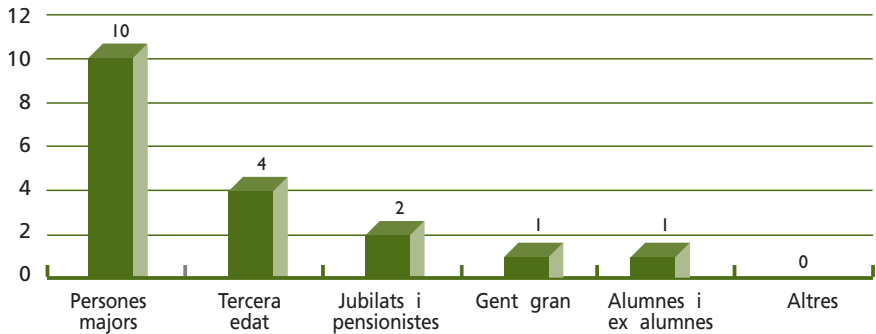
Gràfic 2 | Denominacions Mallorca

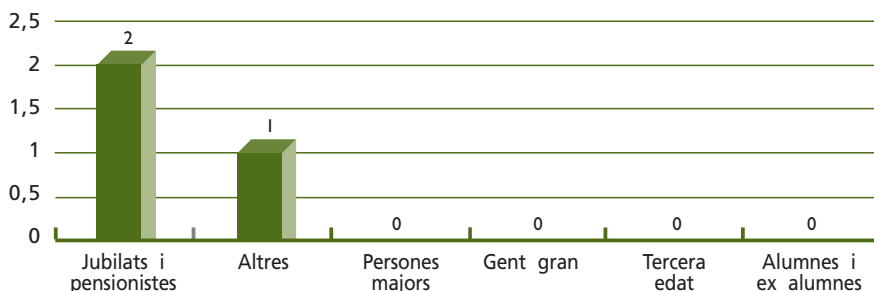

Gràfic 3 | Denominacions Menorca

Gràfic 4 | Denominacions Eivissa

Gràfic 5 | *Denominacions Formentera*

Per completar el panorama, segueixen un total d'unes vint-i-cinc entrades, amb denominacions diferents i variades (democràtica, progressista, esplai, etc.).

Taula 2 | *Altres paraules*

Cultural i recreativa	1
Llar	7
Democràtica	3
Progressista	2
Esplai	3
Vellesa	1
Padrins	1
Vídues	2
Antics cavallers/Antics	2
Passius	1
Veterans	1
Mestresses	1

Es curiós que, en el grup de les paraules menys utilitzades, algunes són o han estat molt utilitzades a les nostres illes i solament unes poques associacions les han utilitzat per donar nom a la seva entitat o descriure-la. Es tracta de paraules com vellesa, padrins, mestresses, etc., que realment surten a un màxim de dues o tres associacions.

També surten altres paraules que han caigut en desús i que fins i tot en alguns casos les associacions ja substitueixen, com per exemple la paraula antics, passius o veterans, en molts de casos perquè amb els temps aquestes han perdut el seu valor inicial.

De tot el que hem comentat, podem veure que, de mica en mica, les associacions perfilen la seves denominacions tot adaptant-se als temps que corren. Hem passat de jubilats i pensionistes a tercera edat, per després passar a gent gran i ara a persones majors.

Ara bé, s'ha de tenir en compte que moltes associacions segueixen respectant el nom inicial de la seva fundació, més per una qüestió afectiva i de marca. Totes les associacions són conscients de quins són els seus col·lectius, indistintament de les diferents denominacions, que a més són utilitzades més segons les èpoques que no segons els col·lectius. Fins i tot les diferents administracions en són conscients i es pot veure que els darrers anys van adaptant els seus programes i les seves convocatòries de subvencions a les denominacions més acceptades, com ara la de persones majors.

4. Les xifres de les associacions de persones grans

A les Illes Balears, dia u de gener de 2009, a la informació consultada a diferents registres hi consten un total de 317 associacions, una confederació, set federacions i tretze fundacions, cosa que ens dona un total de 338 entitats per a persones grans, que realitzen activitats per a persones grans o que tenen seccions de persones grans dins de la seva entitat.

D'aquestes associacions, 306 corresponen a l'illa de Mallorca, divuit a l'illa d'Eivissa, onze a Menorca i tres a Formentera. S'ha de tenir en compte que s'ha recollit la informació de les associacions que ja estan en funcionament i en una gran majoria estan inscrites als registres. A algunes illes, per exemple Formentera, tenim constància que es treballa per a l'obertura de noves associacions.

Taula 3 | *Total associacions per Illes*

MENORCA	11
EIVISSA	18
FORMENTERA	3
MALLORCA	306
TOTAL	338

Les associacions de persones grans estan distribuïdes per totes les illes i per quasi tots els municipis. Solament als municipis des Migjorn Gran i Sant Lluís, a Menorca, i els d'Escorca i Estellencs, a Mallorca, no es té constància de cap associació per a persones grans. En alguns casos, com el d'Estellencs, les persones grans participen a les activitats del centre de dia d'Esporles o bé de l'Associació de Persones Grans d'aquesta localitat.

Gràfic 6 | *Total associacions a les Illes Balears*

Si bé no ha estat possible saber el nombre d'associats de cada una de les associacions, ja que aquesta informació no se'ns ha facilitat per part d'algunes administracions, es pot veure per la taula adjunta que a la majoria d'associacions hi hauria una mitjana d'uns 431 socis per entitat, si bé aquesta xifra és solament estimativa i no es correspon amb la realitat de cada municipi. De l'única illa de què tenim dades és de Menorca, on el total d'associacions arreu té uns 10.298 socis, del total de 12.437 persones grans d'aquesta illa.

Taula 4 |

Municipis de les Illes Balears	Població total	Població gent gran	Total associacions
MENORCA	92434	12437	11
ALAIOR	9133	1304	1
ES CASTELL	7724	919	2
CIUTADELLA	28696	3717	3
FERRERIES	4617	511	1
MAÓ	28904	4139	1
MERCADAL	5134	664	3
ES MIGJORN	1522	929	0
SANT LLUÍS	6704	254	0
EIVISSA	134200	13402	18
EIVISSA	46835	4488	7
SANT ANTONI DE PORTMANY	21082	2417	3
SANT JOAN DE LABRITJA	5468	969	1
SANT JOSEP DE SA TALAIA	21304	2143	3
SANTA EULÀLIA DEL RIU	30364	3385	4
FORMENTERA	9147	1160	3
FORMENTERA	9147	1160	3

Municipis de les Illes Balears	Població total	Població gent gran	Total associacions
MALLORCA	846210	118681	305
ALARÓ	5178	855	1
ALCÚDIA	18327	1833	3
ALGAIDA	4827	853	1
ANDRATX	11348	1720	2
ARIANY	839	242	1
ARTÀ	7113	1296	2
BANYALBUFAR	627	110	3
BINISSALEM	7030	1044	2
BÚGER	1066	265	1
BUNYOLA	5910	836	3
CALVIÀ	50777	5223	17
CAMPANET	2601	577	3
CAMPOS	9294	1674	2
CAPDEPERA	11446	1503	4
CONSELL	3413	470	1
COSTITX	1023	205	2
DEIÀ	754	111	1
ESCORCA	276	51	0
ESPORLES	4696	689	1
ESTELLENCES	388	80	0
FELANITX	17969	3124	8
FORNALUTX	732	151	1
INCA	29450	3711	12
LLORET	1249	238	1
LLOSETA	5655	783	2
LLUBÍ	2202	503	3
LLUCMAJOR	35092	4186	13
MANACOR	39434	6302	10
MANCOR DE LA VALL	1146	207	1
MARIA DE LA SALUT	2161	528	1
MARRATXÍ	32380	2978	13
MONTUÏRI	2749	626	2
MURO	7058	1384	2
PALMA	396570	52914	130
PETRA	2856	637	2
POLLENÇA	16997	2929	6
PORRERES	5272	1098	1

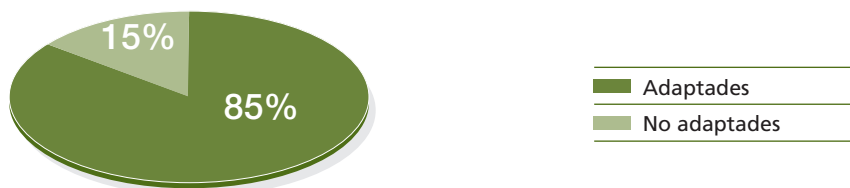
Municipis de les Illes Balears	Població total	Població gent gran	Total associacions
PUIGPUNYENT	1763	279	1
SA POBLA	12455	2233	3
SANT JOAN	1956	474	1
SANT LLORENÇ	8467	1587	3
SANTA EUGÈNIA	1562	265	1
SANTA MARGALIDA	11207	1523	6
SANTA MARIA DEL CAMÍ	5672	955	3
SANTANYÍ	12303	1981	6
SELVA	3370	663	5
SENCELLES	3006	536	3
SES SALINES	5049	816	4
SINEU	3398	745	2
SÓLLER	13625	2395	3
SON SERVERA	11713	1379	3
VALLDEMOSSA	1977	358	1
VILAFRANCA DE BONANY	2782	556	2

Font: Població total de l'Institut Balear d'Estadística (dades per municipis) i elaboració pròpia

De les associacions registrades legalment a alguns dels registres existents, solament un 85% estan adaptades a la Llei 1/2002 d'associacions. És a dir, la Llei preveia que en el termini d'un any des de la seva publicació al BOIB, totes les associacions havien d'adaptar els seus estatuts i els seus òrgans de govern al que s'establí a l'esmentada llei i comunicar-ho al registre competent. Això no vol dir que el 15% restant no estigui en funcionament, ja que a hores d'ara encara hi ha associacions que s'hi estan adaptant. Del conjunt general de totes les associacions inscrites al registre, les de persones grans són les que més s'han adaptat a la Llei.

De les entitats adaptades, el 90% correspon a associacions de Mallorca, el 5% a Eivissa, el 4% a Menorca i l'1% a Formentera.

Gràfic 7 | Totals adaptades

Gràfic 8 | *Totals adaptades a Llei*

De totes les associacions per a persones grans existents a les Illes Balears (un total de 338), una gran majoria (278) són les que denominam centres, llars o clubs per a persones grans, el que representa un 82,25% del total.

Taula 5 | *Clubs o llars*

MALLORCA	248
MENORCA	11
EIVISSA	16
FORMENTERA	3
TOTALS	278

Gràfic 9 |

La resta d'associacions tenen àmbits d'actuacions diferents o la seva finalitat en la creació de l'associació fou diferent.

Algunes d'aquestes associacions, tot i que per estatuts tenen un àmbit d'actuació que pot semblar diferent dels clubs de la tercera edat, duen a terme activitats que, en el fons, no són tan diferents entre associacions.

A més de les associacions, s'ha de tenir en compte que a les Illes Balears existeixen un total de vuit confederacions o federacions que arregleguen de manera majoritària els denominats clubs, llars o centres i són els interlocutors amb les diferents administracions. Aquest fenomen es dona sobretot a Mallorca, pel fet de ser l'illa que té el nombre més gran d'associacions i d'associats, si bé també existeix una federació a l'illa d'Eivissa que té aquesta mateixa finalitat.

La creació d'aquestes federacions es va fer en diferents anys i sobretot està motivada per qüestions, diguem-ne, polítiques o, si més no, d'oportunisme davant l'administració i, en alguns casos, per l'administració mateixa. Està clar que legalment totes es varen constituir per un tema d'agilitat i de compartir recursos a l'hora de tenir representació davant les administracions.

Una confederació de federacions de persones majors de les Illes Balears.

Sis federacions a Mallorca

- Federació d'Associacions de Persones Majors de Marratxí
- Federació d'Associacions de Persones Majors de la Ciutat de Palma
- Federació d'Associacions de la Tercera Edat de Palma
- Federació d'Associacions de Jubilats i Pensionistes de la CAIB
- Federació d'Associacions de Majors de les Illes Balears
- Federació d'Associacions de Persones Majors de la Part Forana de Mallorca

Una federació a Eivissa

- Federació Pitiüsa d'Associacions de Majors

No totes les federacions funcionen pels motius d'oportunisme exposats anteriorment, si bé totes apareixen al Registre d'Entitats Jurídiques com si estiguessin d'alta. A les illes de Menorca i Formentera no existeix cap tipus de federació.

També hi ha al registre tretze fundacions (totes a Mallorca) que tenen com a una de les seves finalitats la prestació de serveis a les persones grans. Totes són privades, excepte una, la composició dels patrons de la qual recau en membres de l'Ajuntament de Felanitx

- Fundació Lilo	Calvià	Mallorca
- Fundació Juan Muntaner Rosselló	Palma	Mallorca
- Fundació Hispanoalemanya d'Assistència a la Tercera Edat i Persones amb Discapacitat	Calvià	Mallorca
- Fundació de Beneficència Particular Alzina	Inca	Mallorca
- Fundació d'Artistes Plàstics Majors de Mallorca. Fundació Alexandro	Marratxí	Mallorca
- Fundació Asil de Vells de les Germanetes dels Pobres	Palma	Mallorca
- Fundació Tabaluga	Pollença	Mallorca

- Fundació Gual Bestard	Campanet	Mallorca
- Fundació Assistencial de Capdepera i Cala Rajada	Capdepera	Mallorca
- Fundació Residència Mare de Déu De Sant Salvador	Felanitx	Mallorca
- Fundació Miró Pastor	Sóller	Mallorca
- Fundació Miquel Servera Blanes	Palma	Mallorca
- Fundació Maria Aguilera	Palma	Mallorca

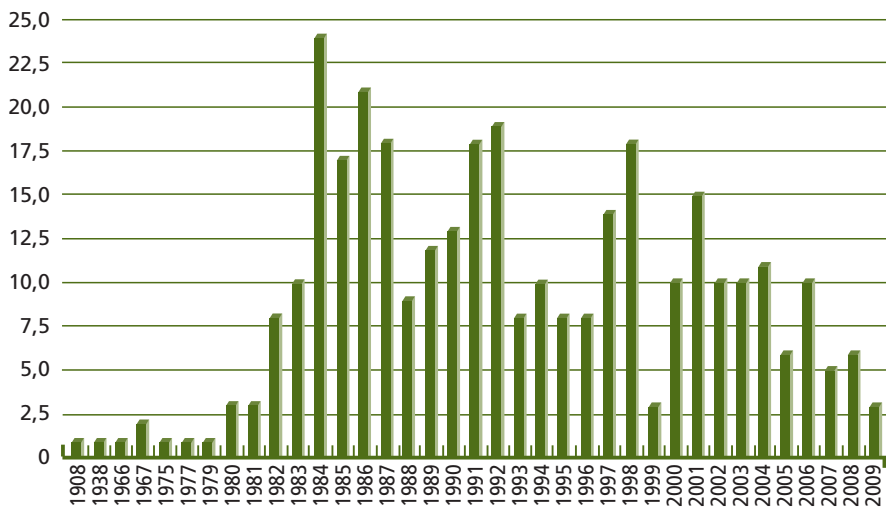
El creixement més gran de les associacions vinculades a persones grans o d'ajuda o serveis envers aquest col·lectiu es produeix sobretot a partir de l'any 1984, un any després de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears i a partir del moment en què la nostra comunitat assumeix plena competència en aquest tema.

Taula 4 | *Any d'inscripció al registre de les associacions*

Any d'inscripció	Total
1908	1
1938	1
1966	1
1967	2
1975	1
1977	1
1979	1
1980	3
1981	3
1982	8
1983	10
1984	24
1985	17
1986	21
1987	18
1988	9
1989	12
1990	13
1991	18
1992	19
1993	8
1994	10
1995	8

Any d'inscripció	Total
1996	8
1997	14
1998	18
1999	3
2000	10
2001	15
2002	10
2003	10
2004	11
2005	6
2006	10
2007	5
2008	6
2009	3
TOTAL	338

Gràfic 10 |

Es pot observar al gràfic que, just després de l'aprovació de l'Estatut, es produeix una pujada espectacular de les legalitzacions d'associacions. De fet, entre els anys 1984 i 1987 es legalitzen vuitanta associacions. Entre els anys 1991 i 1998 se'n varen legalitzar cinquanta-cinc.

L'associació més antiga en funcionament de la qual tenim constància es va legalitzar l'any 1908. La segueix una altra registrada l'any 1938 i ja fins al 1966 no trobam una altra associació en funcionament. Es pot suposar que en aquests períodes funcionaren altres associacions de les quals no tenim constància. D'aquest any, el 1966, fins al 1983, o sigui, en disset anys, es legalitzaren trenta associacions. En canvi, del 1984 al 2004, un període de vint anys, es legalitzaren 276 associacions de persones grans. L'any 1984 va ser el que va tenir el registre d'associacions més alt, amb un total de vint-i-quatre, xifra que mai més no ha estat superada.

A partir de l'any 2001 el moviment associatiu viu una baixada en el nombre d'associacions registrades, ja que per any quasi mai no supera les deu associacions registrades.

5. Tipus d'associacions de persones grans

Les associacions de persones grans són sobretot clubs, centres o llars amb una oferta molt específica, tant de lleure com de formació. Activitats com excursions, teatre, sopars a la fresca, treballs manuals, pintura, danses del món, ball de bot i ball de saló, cant coral, dòmino, cartes, conferències i debats, són algunes de les activitats més habituals d'aquests centres, a més de les pròpies de qualsevol associació: reunió de la directiva, assemblea anual, etc. Aquests clubs, centres o llars estan pràcticament distribuïts per tota la geografia illenca, amb petites excepcions pel que fa a la implantació.

A més de la variada oferta dels clubs, centres i llars de persones grans trobam tot un seguit d'associacions i fundacions amb una oferta similar, només que en molts de casos restringida a l'objecte fundacional, és a dir, als objectius de l'associació. Així, podem veure que algunes entitats es dediquen a tasques sociosanitàries, altres són associacions de veïnats que tenen seccions de persones grans, altres són d'exalumnes de centres d'ensenyament, d'aire lliure o culturals.

Si bé a la taula podem veure que hi ha associacions d'entitats bancàries, empreses i de cossos de seguretat, en el fons es tracta de clubs, llars i centres amb les mateixes finalitats i activitats que les esmentades.

Taula 5 | *Associacions de persones grans per àmbits*

Clubs	278
Sociosanitari	4
Cultural	8
Veïnats	3
Religioses	1

Exalumnes i/o mestres	6
Entitats bancàries i/o empreses	5
Oficis específics	3
De cossos de seguretat i similars	6
Desenvolupament	1
Vídues	2
Federacions	8
Fundacions	13
TOTALS	338

6. Entitats de participació

Si bé alguns estudis demostren que la jubilació no dóna lloc necessàriament a uns índexs de participació més grans, com es pot desprendre de les teories de continuïtat (Smith 2004; Mutchler [et al.] 2003), cal reconèixer que les associacions per si mateixes ja inciten a la participació.

D'entrada hi ha un fenomen que ajuda en gran mesura i és l'allargament d'esperança de vida i una proporció més gran de treballadors que accedeixen a les jubilacions anticipades, cosa que fa que moltes persones que integren les diferents associacions tinguin molta disposició i capacitat per seguir implicats en activitats productives, si bé en el cas que tractam, al marge del mercat de treball.

Una enquesta sobre la salut, l'envelliment i la jubilació a Europa ja deixava clar que Espanya era un país amb una baixa participació dels seus membres.

Ara bé, també caldria definir què entenem per participació, ja que podem trobar que les xifres de participació que ens donen les diferents associacions són d'una elevada participació pel fet que es pot entendre que ser soci ja és participar.

Robert Hart considera a la seva figura «L'escala de la participació» que la participació es pot estructurar en vuit escalons i que els tres primers no representen una veritable participació.

No podem valorar els índex de participació de les associacions de les Illes Balears perquè no existeixen unes dades fiables i generals. Per la informació que es desprèn de les memòries de les administracions, els denominats clubs, llars o centres mostren una gran participació, sobretot en les activitats organitzades i subvencionades per les administracions. A Mallorca, programes com «Gent gran en marxa», «Cultural amb la

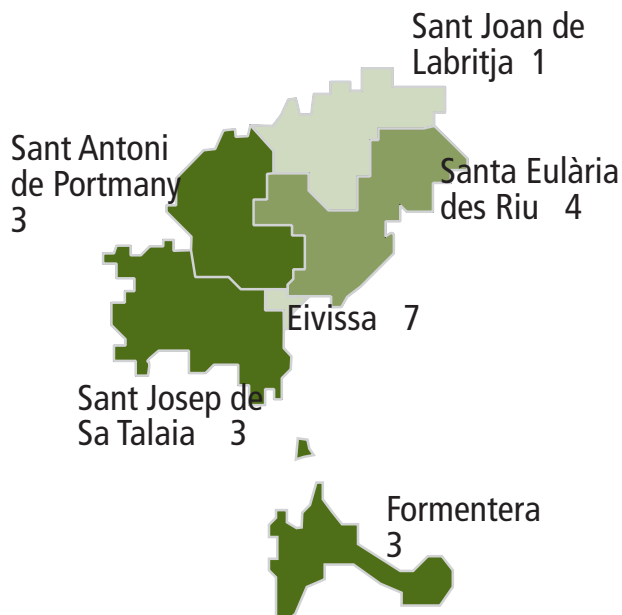
recuperació d'oficis i tradicions», «Caps de setmana culturals», «Natació per a persones grans», «Universitat Oberta per a Majors» i «Informàtica per als majors», a Eivissa el programa «L'esport no té edat» i a Menorca el programa de «Promoció de l'activitat física per a gent gran i l'activitat física adaptada» tenen una participació molt elevada entre els socis de les diferents associacions.

Pel que seria una participació més directa, com pot ser la implicació de les diferents directives de les associacions, podem assegurar que almenys unes dues mil persones fan part activa i dediquen temps i esforços a fer que les diferents entitats estiguin en funcionament. S'ha de tenir en compte que la Llei 1/2002, reguladora del dret d'associacions, estableix un mínim de tres persones i que, com a mínim, totes les associacions han de tenir president, secretari i tresorer.

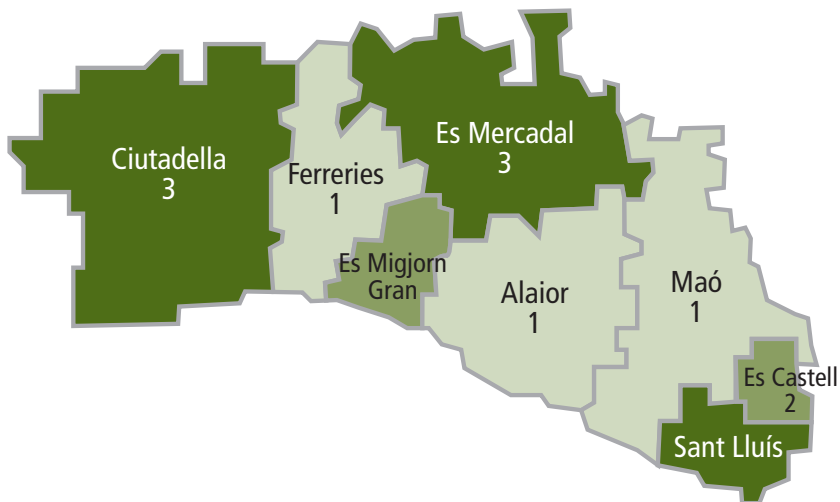
7. La distribució geogràfica

Vèiem en un punt anterior que les associacions de persones grans estan a tot el territori amb comptades excepcions d'uns municipis.

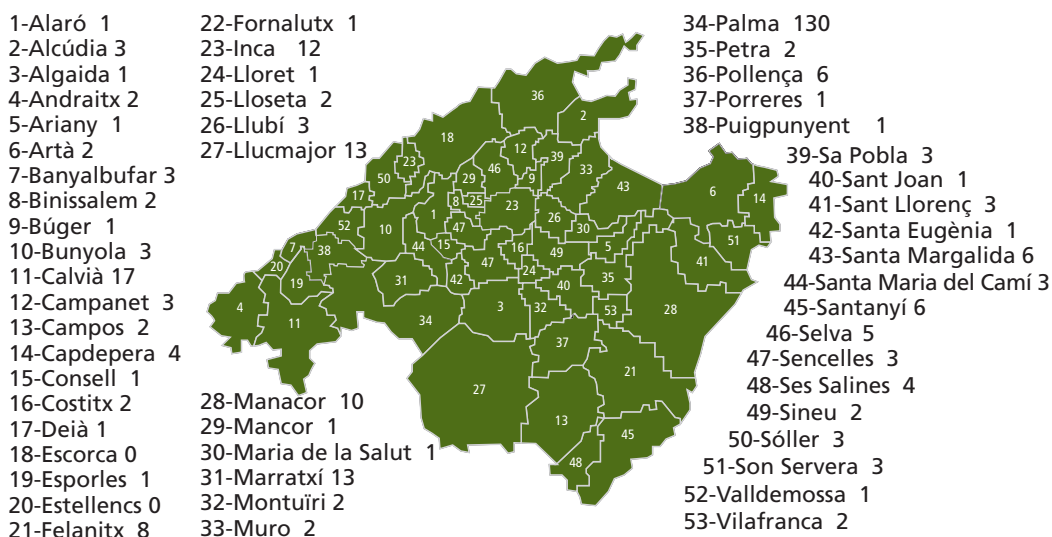
A Eivissa i Formentera hi ha associacions a tots els municipis

A Menorca el municipi de Sant Lluís és l'únic que no té cap associació registrada de què tinguem coneixement. Destaca que a Maó solament s'ha trobat una sola associació.

A l'illa de Mallorca, Escorca i Estellencs són els únics municipis on no consta cap associació i, en canvi, d'altres hi ha un índex d'associacions elevat per sobre de la mitjana, en relació amb la població de persones grans existents. Així, trobam que Selva disposa de quatre associacions per a 663 persones; Ses Salines té quatre associacions per a 816 persones i Llubí té tres associacions per a 503 persones.

A més de la distribució per municipis, per un tema d'agilitat i de representació davant de l'administració, es va instituir el Consell de Persones Majors per part del Consell de Mallorca l'any 2008 i hi ha associacions de persones grans distribuïdes en set comarques:

Llevant
Migjorn
Pla
Raiguer
Nord
Tramuntana
Ponent

A la ciutat de Palma, aquest Consell s'ha distribuït en cinc districtes:

Centre
Ponent
Platja de Palma
Llevant
Nord

Aquests cinc districtes representen les associacions repartides entre els vuitanta-nou barris de Palma.

En aquest Consell hi tenen veu representats de diferents associacions de persones grans, elegits per votació de les diverses associacions existents, amb la finalitat que serveixi de pont entre les necessitats del col·lectiu de gent gran i les institucions i també en formen part la Federació d'Associacions de Persones Majors de Ciutat de Palma, la Federació d'Associacions de Jubilats i Pensionistes de la CAIB, la Federació d'Associacions de Persones Majors de la Part Forana i la Federació d'Associacions de Persones Majors de Marratxí.

L'any 2009 ja s'han celebrat dues reunions d'aquest Consell, en què s'han pres els acords de les línies de feina per aquest any i de l'elaboració d'un estudi sobre la situació actual del món associatiu de la gent gran de Mallorca.

8. Registres d'associacions

Segons el que disposa l'article 12.5 de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears, «correspon a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, en els termes que estableixin les lleis i les normes reglamentàries que, en desenvolupament de la seva legislació, dicti l'Estat, la funció executiva en matèria d'associacions».

El Registre d'Associacions de les Illes Balears és un registre públic que té com a finalitat garantir la publicitat, en compliment del que disposa l'article 22.3 de la Constitució espanyola de 1978, de les associacions que desenvolupen principalment les seves activitats a l'àmbit territorial de les Illes Balears.

Es poden inscriure al Registre d'Associacions de les Illes Balears les associacions que desenvolupin principalment les seves funcions a l'àmbit territorial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

El Registre es troba adscrit a la Direcció General de Relacions Europees i d'Entitats Jurídiques de la Conselleria de Presidència del Govern de les Illes Balears.

D'acord amb la Llei 1/2002 d'associacions, d'àmbit estatal, el registre és un dret previst a l'article 24. Existeix el Registre Nacional d'Associacions i el registres autonòmics.

A les Illes Balears, solament tres associacions són d'àmbit estatal i depenen del Registre nacional.

Totes les fundacions existents també estan registrades a la comunitat autònoma.

Els diferents consells no disposen de registre d'associacions, pel fet que és una matèria exclusiva de la Comunitat Autònoma, si bé mantenen relacions amb aquesta. Sí que existeixen registres d'entitats, serveis i centres de serveis socials als diferents consells insulars, tal com preveu la Llei 14/2001 de 29 d'octubre, d'atribució de competències als consells insulars en matèria de serveis socials i seguretat social.

A més, hi ha altres registres o censos d'associacions.

- Les associacions de règim general l'àmbit territorial d'actuació de les quals sigui superior al territori de les Illes Balears s'han d'inscriure en el Registre d'Associacions del Ministeri de l'Interior.
- Les associacions de caràcter religiós s'han d'inscriure en el Registre d'Entitats Religioses del Ministeri de Justícia. Poden inscriure-s'hi: les esglésies, confessions i comunitats religioses, els ordes, congregacions i instituts religiosos, les entitats associatives constituïdes per esglésies i confessions, les federacions que englobin les anteriors i les fundacions canòniques. Respecte de les entitats catòliques, s'inscriuen: les congregacions —s'inclouen tots els instituts de vida consagrada—, les associacions —s'inclouen totes les entitats de naturalesa associativa, com germandats, confraries, etc...

- Alguns tipus d'associacions es regeixen per una normativa diferent de la general i s'han d'inscriure en registres específics. Hi ha dos registres especials que depenen de l'Administració autonòmica:
  - 1- Registre de dipòsit d'estatuts de l'SMAC, de la Direcció General de Treball, de la Conselleria de Treball i Formació. Té competència exclusiva per inscriure entitats no lucratives la finalitat de les quals sigui de tipus laboral, és a dir, associacions que defensin els interessos laborals dels seus associats, i també les associacions d'empresaris i sindicats que es regeixin per la Llei 19/1977, de dia u d'abril, sobre regulació del dret d'associació sindical.
  - 2- Registre d'associacions esportives, de la Direcció General d'Esports, de la Conselleria de Esports i Joventut. Té competència exclusiva per inscriure entitats no lucratives les finalitats de les quals són el foment de l'esport en tots els seus aspectes (la pràctica de l'esport d'aficionats o de l'esport de competició).

9. Administracions competents

Amb la Llei 14/2001, de 29 d'octubre, les competències assumides en matèria de serveis socials i seguretat social, i més concretament les competències en matèria de gent gran, entre d'altres, són dels consells insulars.

L'Estatut d'autonomia de l'any 2007 explicita aquestes competències a l'article 16 i també a l'article 70, apartat 4, en què es parla de les competències del consells insulars.

Fins i tot en els darrers desenvolupaments legislatius, com és la Llei 4/2009, d'11 de juny, de serveis socials de les Illes Balears, queda palesa la competència dels consells insulars en tema de persones grans. Com a prova es pot veure que, si bé el Govern de les Illes Balears va treure el Decret 48/1997, de 7 de febrer, en què creava el Consell Social de Persones Majors de les Illes Balears, la Llei esmentada de serveis socials, 4/2009, BOIB núm. 89, de 18 de juny de 2009, el deroga.

10. El foment del voluntariat

A les nostres illes, tot i que el fenomen del voluntariat no és nou, es va aprovar al Parlament de les Illes Balears la Llei 3/1998, de 18 de maig, del voluntariat de les Illes Balears (BOCAIB núm. 70, 28 de maig), a la qual s'estableix un marc normatiu que, tot i que respecta la voluntat i la independència de les organitzacions de voluntariat i dels voluntaris mateixos, regula i garanteix l'acció voluntària.

La llei reconeix el dret dels ciutadans i ciutadanes a participar activament en la millora de la qualitat de vida i en els interessos generals de la població.

Té com a objectius fomentar el voluntariat a les Illes Balears en tots els camps d'acció que afecten el bé comú dels ciutadans i ciutadanes.

Malgrat que, com dèiem, el fenomen del voluntariat ja té a la nostra comunitat una llarga trajectòria en moltes d'organitzacions, és relativament nou en el si de les de persones grans. No és fins fa pocs anys que aquests han començat a incorporar aquesta tasca, moltes vegades fins i tot adreçades a altres col·lectius que no són el de persones grans.

Les administracions també ajuden a fomentar la participació en tasques de voluntariat, com es desprèn de les memòries de les diferents administracions competents, així com les obres socials d'algunes entitats bancàries que impulsen el voluntariat entre les persones grans que desitgin ajudar els altres. Un exemple són les cibercaixes solidàries, en què les persones grans, que ja s'han iniciat en la informàtica mitjançant els cursos que imparteix l'entitat mateixa, s'incorporen com a voluntaris a altres projectes que apropen les noves tecnologies a persones grans i a altres col·lectius, com discapacitats, reclusos i immigrants.

No existeixen dades concretes sobre el nombre de voluntaris entre els col·lectiu de persones grans i solament hi ha referències del seu foment a alguns clubs, centres i llars, així com a un total de vint-i-cinc residències.

També consta la participació d'alguna federació a la Plataforma del Voluntariat d'Espanya.

11. La despesa associativa

La informació per a aquest apartat s'ha tret bàsicament del butlletí oficial, pel que fa a les ajudes que concedeixen els diferents consells, tret del Consell de Formentera, que va facilitar la dada directament i que no surt a cap butlletí, així com també s'ha tret dels pressuposts dels diferents consells insulars.

D'entrada, trobam la quantitat de 360.000 euros de l'Ajuntament de Palma (BOIB 10 20/01/2009), que fa una convocatòria pública de subvencions per a la realització d'activitats dirigides al moviment associatiu de gent gran durant l'any 2009.

També l'Ajuntament d'Andratx va publicar al BOIB núm. 59, amb data de 23 d'abril de 2009, les bases reguladores de la convocatòria d'ajudes de subvencions de les diferents àrees municipals per a l'any 2009. A l'apartat D, dedicat a serveis socials i gent gran, destinen la quantitat de 17.000 euros.

Igualment, l'Ajuntament de Marratxí va publicar en el BOIB núm. 75 les bases i la convocatòria de subvencions per a gent gran per a l'exercici de 2009, amb un total de 6.000 euros.

Per tant, per part de les administracions locals, a l'illa de Mallorca, hi ha ajudes per un total de 383.000 euros. Si bé no hi ha constància que a les altres illes hagin publicat ajudes o subvencions, no vol dir que no existeixin.

Pel que fa a l'administració insular, els diferents consells per a l'any 2009 han publicat al BOIB les informacions següents.

El Consell de Mallorca treu una convocatòria de subvencions per al lloguer de locals socials per a associacions de gent gran per a l'any 2009 (BOIB 35 10/03/2009), per un import d'un milió d'euros; una altra convocatòria per al manteniment i les activitats socioculturals de les associacions de gent gran per a l'any 2009 (BOIB 35 10/03/2009), per un import de 312.000 euros, i una darrera línia de subvencions dedicades a les activitats corals de les associacions, per un import de 24.000 euros.

A més, de manera indirecta, ja que els diners no van a les associacions, però sí que en reben els beneficis, el Consell de Mallorca ha adjudicat quatre contractes a diferents empreses, relatius als serveis d'organització i desenvolupament dels programes «Danses del món», per un import de 496.388,75 euros; «Gent Gran en Marxa», amb 599.995'74 euros; «Ball de Saló», amb 597.216,65 euros, i finalment el programa «Manualitats», amb un import de 455.558,75 euros (BOIB 44 26/03/2009).

El Consell de Mallorca fa un important esforç econòmic per donar ajudes a les persones grans i a les diferents associacions i federacions, amb partides assignades al seu pressupost, com l'organització de jornades, un servei de transport o convenis amb les federació d'associacions de la part forana de Mallorca i la Federació d'Associacions de Marratxí, per un import superior als dos milions d'euros.

A la memòria dels pressupost de 2009 apareixen com a activitats més importants del Departament d'Esports i Promoció Cultural:

- Subvencions a les associacions i entitats de persones grans per tal de col·laborar al fet que puguin tenir un lloc on reunir-se i desenvolupar les seves iniciatives, projectes i programes.
- Subvencions a les associacions i entitats de persones grans per potenciar la participació de la gent gran en iniciatives socials i donar suport a les activitats pròpies de les associacions de persones grans.

- Dur a terme activitats físiques, lúdiques i culturals (gimnàstica, ball de saló i danses del món), amb l'objectiu de fomentar l'envelliment saludable. Oferir activitats que potencien la competència artística i artesana per tal de recuperar oficis i tradicions (treballs manuals...).
- Organització de diverses activitats de prevenció de la salut de les persones grans i del coneixement de la nostra cultura. Dins aquest àmbit es duran a terme tot un seguit de cursos, conferències, activitats esportives i activitats i sortides culturals.
- Organització de caps de setmana culturals per tal de fomentar el benestar de la nostra gent gran i la seva millora tant física com intel·lectual, en el marc d'unes jornades que també siguin per a ells una font d'activitats lúdiques, d'esbarjo, culturals i de convivència familiar, per tal d'ajudar-los a tenir un envelliment en condicions dignes i saludables, així com un espai d'intercanvi d'experiències i opinions.
- Organització d'actes de demostració de balls, gimnàstica i exposicions de treballs manuals. Així mateix, també s'organitzarà una trobada de corals entre les associacions que fan l'activitat de cant coral.
- Convenis amb distintes entitats i associacions, amb l'objectiu de millorar la qualitat de vida de les persones grans; entre d'altres coses, es pretén obrir la Universitat de les Illes Balears a la gent gran, amb una oferta educativa específica per a aquest sector de població per promoure la seva integració en la Universitat.

El Consell de Menorca (BOIB núm. 38 de 14-03-2009) té una línia d'ajudes per a ajuntaments per a la promoció de l'activitat física per a gent gran, per un import de 16.751,72 euros.

Si bé no apareix cap altra publicació al BOIB, al seu pressupost de 2009 es pot veure que existeix una partida destinada a la gent gran de 103.288,23 euros

El Consell d'Eivissa va publicar al BOIB l'any 2008 (BOIB 153) un conveni de col·laboració entre el Consell Insular d'Eivissa i la Federació Pitiüsa d'Associacions de Tercera Edat per al desenvolupament de les actuacions previstes al «Plan Avanza» per a implantació de noves tecnologies, amb un import de 32.582,28 euros.

Al butlletí també es publica un altre conveni per al manteniment del Centre de Majors i dels serveis que s'hi presten i per a la promoció i el sosteniment d'activitats associatives i comunitàries, per un import de 66.000 euros, i un altre (BOIB 151) per al desenvolupament del programa «L'esport no té edat», amb un import de 66.000 euros.

L'any 2009 es tornaran a signar els esmentats convenis amb la Federació d'Associacions de Tercera Edat.

Pel que fa al Consell de Formentera, no tenim constància que publiquin res al BOIB, però l'any 2008 dedicaren a les associacions de persones grans de Formentera les quantitats següents:

Ajudes del Consell de Formentera	5.727,66
Ajudes de «la Caixa»	15.909
Aportacions de les entitats	5.100

Taula 6 | *Subvencions, ajudes i convenis de les administracions públiques de les Illes Balears a la gent gran*

MALLORCA		2008	2009
BOIB 10 20/01/2009 Convocatòria pública de subvencions per a la realització d'activitats dirigides al moviment associatiu de gent gran durant l'any 2009	Ajuntament de Palma		360.000
BOIB 35 10/03/2009 Convocatòria de subvencions per al lloguer de locals socials per a associacions de gent gran per a l'any 2009 (gener a octubre)	Consell de Mallorca		1.000.000
BOIB 35 10/03/2009 Convocatòria de subvencions per al manteniment i per a activitats socioculturals de les associacions de gent gran per a l'any 2009. Activitats socioculturals Partida 60.32300.48900	Consell de Mallorca		312.000
BOIB 35 10/03/2009 Convocatòria de subvencions per al manteniment i per a activitats socioculturals de les associacions de gent gran per a l'any 2009. Activitats de corals Partida 60.32300.48900	Consell de Mallorca		24.000
BOIB 44 26/03/2009 Adjudicació del contracte relatiu al servei d'organització i desenvolupament del programa «Danses del món» del Departament d'Esports i Promoció Sociocultural del Consell de Mallorca	Consell de Mallorca		496388,75
Adjudicació del contracte relatiu al servei d'organització i desenvolupament del programa «Gent gran en marxa» del Departament d'Esports i Promoció Sociocultural del Consell de Mallorca	Consell de Mallorca		599995,74

Adjudicació del contracte relatiu al servei d'organització i desenvolupament del programa «Ball de Saló» del Departament d'Esports i Promoció Sociocultural del Consell de Mallorca	Consell de Mallorca		597216,65
Adjudicació del contracte relatiu al servei d'organització i desenvolupament del programa «Manualitats» del Departament d'Esports i Promoció Sociocultural del Consell de Mallorca	Consell de Mallorca		455558,75
BOIB 59 23/04/2009 Bases reguladores de la convocatòria d'ajudes i subvencions de les diferents àrees municipals per a l'any 2009 D. Serveis Socials i Gent Gran	Ajuntament d'Andratx		17.000
BOIB 75 23/05/2009 Bases i convocatòria de subvencions per a l'exercici de 2009 Gent Gran	Ajuntament de Marratxí		6.000
	TOTAL MALLORCA		3868159,89
MENORCA			
BOIB 38 14/03/2009 Bases reguladores de la concessió d'ajuts per al programa d'ajuts als ajuntaments per a la promoció de l'activitat física per a gent gran i activitat física adaptada per a l'any 2009	Consell de Mallorca		16751,72
	TOTAL MENORCA		16751,72
EIVISSA			
BOIB 153 Conveni entre el Consell Insular i la Federació Pitiüsa d'Associacions de Tercera Edat per al desenvolupament de les actuacions previstes en el «Plan Avanza» per a implantació de noves tecnologies	Consell d'Eivissa	32582,28	
BOIB 153 Conveni entre el Consell Insular i la Federació Pitiüsa d'Associacions de Tercera Edat per al manteniment del Centre de Majors i dels serveis que s'hi presten, la promoció i el sosteniment d'activitats associatives i comunitàries	Consell d'Eivissa	66.000	
BOIB 151 Conveni de col·laboració entre el Consell Insular i la Federació Pitiüsa d'Associacions de la Tercera Edat per al desenvolupament del programa «L'esport no té edat».	Consell d'Eivissa	66.000	
	TOTAL EIVISSA	167582,28	

FORMENTERA			
Ajudes directes a les associacions	Consell de Formentera	5727,66	
	TOTAL FORMENTERA	5727,66	

Per tant, podem veure, amb una ràpida ullada als pressuposts, que les diferents administracions fan un important esforç envers les associacions de persones grans.

12. Altres tipus d'associacions relacionades

Són moltes les associacions que poden estar relacionades amb les persones grans i que no hem inclòs a l'estudi, com poden ser les associacions de malalts, sobretot de les malalties que afecten de manera majoritària la gent gran, com per exemple l'Alzheimer. Hi ha, darrerament, unes associacions que volem mencionar, tot i que no són nombroses a la nostra comunitat.

Són les associacions formades per familiars i amics de persones residents a centres de persones grans, ja siguin centres de dia o bé residències de llarga estada.

Sobretot sorgeixen davant problemes concrets que en el seu moment s'han plantejat i adopten la fórmula jurídica d'associació per poder tenir una força davant l'administració competent o bé per poder ser inclosos als òrgans de representació de les residències.

Tot i que pot ser que la llista no sigui exhaustiva i que fins i tot algunes encara estan en procés de creació a hores d'ara, a les Illes Balears trobam vuit d'aquestes associacions.

Taula 7 |

Nom associació	Illa	Any creació
Associació de Familiars i Amics dels Llar de Majors de Calvià	Mallorca	1996
Associació Amics de Borencó	Mallorca	1999
Consell Assessor de Familiars de la Residència de Lluçmajor	Mallorca	2002
Associació de Familiars dels Residents de la Residència Geriàtrica Assistida	Menorca	2004
Associació de Familiars i Amics de Persones Residents a la Residència de la Bonanova	Mallorca	2005
Associació de Familiars dels Residents del Geriàtric Assistit (AFARGA)	Menorca	2007
Associació de Familiars de la Residència de Sant Miquel i Oms	Mallorca	2008
Associació de Residents, Familiars i Amics de la Residència de Crist Rei d'Inca	Mallorca	2009

Solament en un cas no estan com a associació: es tracta del Consell Assessor de Familiars de la Residència de Lluçmajor.

Taula 8 | *Associacions de familiars a residència*

MALLORCA	MENORCA	EIVISSA	FORMENTERA
6	2	0	0

Referències bibliogràfiques

AA.VV. (2004). Boletín sobre el envejecimiento, 17. Observatorio de Personas Mayores. Madrid: IMSERSO

AA.VV. (2005). Boletín sobre el envejecimiento, 27. Observatorio de Personas Mayores. Madrid: IMSERSO

AA.VV. (2006). Boletín sobre el envejecimiento, 35. Observatorio de Personas Mayores. Madrid: IMSERSO

Alcáraz, M., Parrón, N. i Ferrer, T. (2009): *Asociaciones y ciudadanía: una guía para orientarnos*. Palma: Coordinadora d'ONG de Desenvolupament de les Illes Balears.

Barceló, P. (2001): *Qui ha dit que som vell*. Institut Balear d'Afers Socials.

Barceló, P. (2008): *Volem viure*. Consell de Mallorca; Institut d'Estudis Baleàrics.

Butlletí Oficial de les Illes Balears, <http://www.caib.es/boib/index>

Confederació Espanyola d'Organitzacions de Majors, <http://www.ceoma.org>

Consell Insular de Menorà, <http://www.cime.es>

Consell Insular d'Eivissa, <http://www.conselldeivissa.es>

Crespi, F., Tomàs, B., Torres, C. i Ballester, L., (2000): *Iniciatives solidàries*, 5. Directori de les ONG de les Illes Balears. Palma: Obra Social i Cultura de Sa Nostra.

Departament d'Esports i Promoció Sociocultural, <http://www.conselldemallorca.net>

Espases, T.; Iturbide, A.: *Juventut i temps lliure. Col·lecció legislativa*. Govern de les Illes Balears.

Fundació Gadeso (2008). *Els padrins i padrines «cuidadors dels néts»*. Quaderns Gadeso, 119. Palma: Fundació Gadeso.

IMSERSO, <http://www.imsersomayores.csic.es/>

Institut Balear d'Estadística, <http://www.caib.es/ibae.htm>

Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales (2005): *Normativa Española sobre voluntariado*.

Moragues, C. (2000): *La solidaritat i el voluntariat a Balears. La situació del voluntariat a les Balears*. Palma: Conselleria de Benestar Social.

Mutchler, J. E. [et al.] (2003): «El pago a los trabajadores voluntarios. Grupo de trabajo remunerado y voluntario en la vejez». *Social Forces*.

Observatorio de las personas mayores, http://www.seg-social.es/imserso/masinfo/may_obs00.html

Portal de mayores, IMSERSO, <http://imsersodependencia.csic.es/recursos/residencias>.

Smith, D. B. (2004): «Volunteering in Retirement: Perceptions of Midlife Workers». *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 33 (1), 55-73.

Autor

JOSEP LLUÍS RIERA MOLL

Palma 1958. Educador social. Tècnic de Joventut a la Conselleria d'Esports i Joventut. Actualment és president de la Fundació Maria Ferret i forma part de l'Observatori de les Organitzacions d'Iniciativa Social que impulsa aquesta Fundació. És president de la Plataforma del Voluntariat de les Illes Balears.

